

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проєкту Постанови Верховної Ради України
«Про Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних
Націй, парламентів та урядів держав-членів ООН, держав - членів
Європейського Союзу та НАТО, Європейського Парламенту, ЮНЕСКО,
Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї ОБСЄ,
Парламентської Асамблеї НАТО щодо засудження політики систематичного
культурного геноциду Російської Федерації, спрямованого проти
Українського народу»

1. Обґрунтування необхідності прийняття акта

Повномасштабна агресія Російської Федерації проти України, що триває п'ятий рік, супроводжується не лише численними порушеннями норм міжнародного гуманітарного права, а й систематичними діями, спрямованими на знищення культурної ідентичності Українського народу.

Такі дії знаходять свій прояв у руйнуванні пам'яток історії та культури, музеїв, бібліотек, архівів, релігійних споруд, викраденні культурних цінностей з окупованих територій, насильницькій русифікації населення, обмеженні використання української мови, нав'язуванні російської історичної та культурної політики, а також у спробах заперечення окремішності української нації та її історичного розвитку.

Міжнародне співтовариство давно визнало особливу цінність культурної спадщини для існування народів.

Відповідно до Преамбули Конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту 1954 року, будь-яке пошкодження культурних цінностей, незалежно від того, якому народові вони належать, є шкодою для культурної спадщини всього людства.

Згідно зі статтею 4 зазначеної Конвенції держави зобов'язані утримуватися від будь-яких актів ворожості, спрямованих проти культурних цінностей.

Руйнування та привласнення української культурної спадщини суперечать також положенням Другого протоколу до Гаазької конвенції 1954 року, який передбачає індивідуальну кримінальну відповідальність за серйозні порушення у сфері захисту культурних цінностей під час збройних конфліктів.

Крім того, стаття 8 Римського статуту Міжнародного кримінального суду відносить умисні напади на історичні пам'ятки, культові споруди, заклади освіти та культури до воєнних злочинів за умови, що вони не є військовими цілями.

Особливе занепокоєння викликають дії, спрямовані на стирання української національної ідентичності на тимчасово окупованих територіях. Такі практики суперечать статті 27 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року, яка гарантує етнічним, релігійним та мовним спільнотам право користуватися власною культурою, сповідувати свою релігію та використовувати рідну мову.

Вони також порушують положення Декларації ЮНЕСКО про принципи міжнародного культурного співробітництва 1966 року та Загальної декларації

ЮНЕСКО про культурне різноманіття 2001 року, які визнають культурне різноманіття спільним надбанням людства та зобов'язують держави його поважати.

Хоча термін «культурний геноцид» не отримав самостійного закріплення в Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, його концепція широко використовується в міжнародно-правовій доктрині для позначення дій, спрямованих на знищення культурних основ існування певної національної, етнічної, расової або релігійної групи. Відповідно до неї, геноцид охоплює не лише фізичне знищення людей, а й руйнування культурних, духовних та соціальних основ існування нації.

Застосування широкого підходу до поняття геноциду, що включає знищення культури та ідентичності, сприятиме доведенню на міжнародному правовому рівні намірам очільників Російської Федерації чинити геноцид Українського народу. Використання концепції культурного геноциду для кваліфікування дій РФ в Україні відкриває також можливість актуалізації питань реституції культурних цінностей, виплати компенсації за шкоду, завдану українській культурі та ідентичності.

У цьому контексті систематичні дії Російської Федерації щодо знищення української культурної спадщини, нав'язування власної культурної політики та заперечення природного права Українського народу на власну історичну й культурну самобутність заслуговують на рішуче міжнародне засудження.

Такі дії грубо порушують фундаментальні принципи міжнародного права, суперечать цілям і принципам Організації Об'єднаних Націй, підривають право народів на збереження власної ідентичності та становлять загрозу не лише для України, але й для світової культурної спадщини загалом.

У зв'язку з масованою повітряною атакою Російської Федерації на Київ у ніч на 15 червня 2026 року Верховна Рада України Верховної Ради України рішуче засуджує дії держави-агресора, внаслідок яких було завдано шкоди об'єктам культурної та духовної спадщини України. Йдеться, зокрема, про об'єкти, що перебувають під охороною ЮНЕСКО.

Серед постраждалих об'єктів — пам'ятки, що є складовими об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Києво-Печерська лавра»: Успенський собор, Башта Івана (Іоанна) Кущника, а також будівлі, в яких розташовані Скарбниця Національного музею історії України, Музей книги та друкарства України. Пошкоджені зазнали також окремі фондосховища Національного музею народної архітектури та побуту України в Пирогові.

Також постраждали Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький арсенал», Національна кіностудія художніх фільмів імені Олександра Довженка, «Укркінохроніка» — одна з найстаріших українських кіностудій документального кіно, Дніпропетровський будинок органної та камерної музики, а також Харківський художній музей, який зазнав руйнувань напередодні.

Своїм варварським нападом на головну християнську святиню України кремлівський диктатор В. Путін назавжди зафіксував свій статус одного з найжорстокіших руйнівників української культури.

Зважаючи на означені обставини, Верховна Рада України має висловити свою офіційну позицію щодо засудження політики систематичного культурного геноциду Російської Федерації, спрямованого проти Українського народу.

2. Мета і завдання прийняття акта

Проект Постанови спрямований на схвалення Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, парламентів та урядів держав-членів ООН, держав - членів Європейського Союзу та НАТО, Європейського Парламенту, ЮНЕСКО, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї НАТО щодо засудження політики систематичного культурного геноциду Російської Федерації, спрямованого проти Українського народу.

3. Загальна характеристика і основні положення проєкту акта

Проектом Постанови пропонується схвалити Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, парламентів та урядів держав-членів ООН, держав - членів Європейського Союзу та НАТО, Європейського Парламенту, ЮНЕСКО, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї НАТО щодо засудження політики систематичного культурного геноциду Російської Федерації, спрямованого проти Українського народу.

У ньому, зокрема, парламент України наголошує на тому, що чергові пошкодження пам'яток культурної спадщини, музейних колекцій, культурних інституцій та духовних святинь є продовженням системної політики Російської Федерації, спрямованої на руйнування історичної пам'яті, культурної спадщини та національної ідентичності українського народу.

Варто усвідомлювати, що йдеться про багаторічну імперську та тоталітарну практику Росії, спрямовану на придушення культурної, духовної та національної самобутності, яка століттями застосовувалася не лише проти України, а й для системного та жорстокого викорінення культурної ідентичності всіх поневолених Росією народів.

Верховна Рада України наполягає на тому, що цілеспрямоване руйнування державою-агресором українських музеїв, архітектурних комплексів та релігійних святинь є демонстративним викликом міжнародному праву. Руйнуючи культурну спадщину, агресор свідомо порушує Гаазьку конвенцію 1954 року, Конвенцію ЮНЕСКО про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини та інші міжнародно-правові акти.

Верховна Рада України наголошує, що без рішучої та своєчасної реакції міжнародної спільноти напади на об'єкти культурної спадщини триватимуть, а безкарність за такі дії створюватиме небезпечний прецедент та підірватиме міжнародну систему захисту культурної спадщини, посилюючи загрози для збереження культурних надбань не лише України, а й усього світу.

У зв'язку з цим міжнародне співтовариство має вживати всіх можливих заходів для документування відповідних порушень, притягнення винних осіб до

юридичної відповідальності, відшкодування завданої шкоди та забезпечення ефективного захисту культурної спадщини України як невід'ємної частини культурної спадщини людства.

Окремо Верховна Рада України звертає увагу на поширення в інформаційному просторі численних маніпулятивних та недостовірних повідомлень щодо причин і обставин пошкодження об'єктів культурної спадщини. Такі повідомлення активно поширюються російськими медіа, як контрольованими державою, так і тими, що позиціонують себе як незалежні або опозиційні.

Верховна Рада України наголошує на тому, що будь-які висновки щодо обставин пошкодження об'єктів культурної спадщини мають ґрунтуватися виключно на перевірених інформації, отриманій від уповноважених державних органів та офіційних установ.

Поширення неперевіраних відомостей і спекуляцій щодо обставин пошкодження об'єктів культурної спадщини сприяє дезінформації, ускладнює встановлення об'єктивної картини подій та підриває міжнародні зусилля, спрямовані на належну фіксацію, оцінку й документування наслідків російської агресії проти України.

Верховна Рада України вважає, що без рішучої та своєчасної реакції міжнародної спільноти напади на об'єкти культурної спадщини триватимуть, а безкарність за такі дії створюватиме небезпечний прецедент та підриватиме міжнародну систему захисту культурної спадщини, посилюючи загрози для збереження культурних надбань не лише України, а й усього світу.

Разом із тим, Верховна Рада України вважає неприйнятною ситуацію, за якої держава, що систематично завдає шкоди об'єктам Всесвітньої спадщини та культурним цінностям, продовжує користуватися усіма правами держави-члена ЮНЕСКО. Така ситуація вимагає негайної та принципової реакції міжнародного співтовариства із застосуванням усіх доступних механізмів впливу.

У зв'язку з цим Верховна Рада України звертається до міжнародної спільноти із закликом:

- активізувати діяльність міжнародних організацій щодо документування, фіксації та надання належної міжнародно-правової оцінки злочинів Російської Федерації проти культурної спадщини України;

- посилити міжнародні механізми притягнення Російської Федерації до відповідальності за систематичне знищення об'єктів культурної спадщини України;

- пришвидшити ініціювання та розгляд процедур щодо призупинення прав членства Російської Федерації в ЮНЕСКО як держави, що грубо порушує принципи та цілі Організації;

- визнання практики знищення української культурної спадщини загрозою світовій культурній спадщині та міжнародній безпеці;

- сприяння в системному посиленні сил і засобів протиповітряної оборони України для ефективного захисту її повітряного простору, що дозволить мінімізувати ризики пошкодження або знищення об'єктів культурної спадщини, які перебувають під особливою охороною міжнародного права;

- надання фінансової допомоги для консервації, реставрації та відновлення пошкоджених об'єктів культурної спадщини України;

- надання технічної допомоги, що може включати передачу обладнання для захисту музейних колекцій, архівних документів та історичних артефактів, забезпечення сучасних систем пожежної безпеки, цифрового архівування та моніторингу стану пам'яток культури України;

- надання освітньої та експертної підтримки українським фахівцям у сфері охорони культурної спадщини, реставрації, музейної справи та цифрового збереження культурних цінностей;

- сприяти тимчасовій евакуації найбільш цінних культурних об'єктів для їх безпечного зберігання відповідно до міжнародних стандартів захисту культурних цінностей під час збройних конфліктів.

Міжнародні організації, насамперед Організація Об'єднаних Націй, ЮНЕСКО, Рада Європи та Європейський Союз, повинні посилювати політичний і дипломатичний тиск на Російську Федерацію шляхом ухвалення резолюцій, офіційних заяв та інших актів, що засуджують знищення української культурної спадщини та спроби насильницької асиміляції населення на тимчасово окупованих територіях.

Крім того, міжнародне співтовариство має сприяти розшуку, поверненню та реституції культурних цінностей, незаконно вивезених з території України. Такі дії відповідають принципам міжнародного права щодо захисту культурної спадщини та відновлення порушених прав держави-жертви агресії.

Особливого значення набуває надання Україні фінансової, технічної та експертної допомоги для відновлення пошкоджених культурних об'єктів, збереження культурної спадщини, захисту музеїв, архівів і бібліотек, а також для підтримки освітніх та культурних програм, спрямованих на збереження національної ідентичності.

З огляду на масштаби та системний характер відповідних порушень, Верховна Рада України закликає міжнародне співтовариство визнати їх культурним геноцидом Українського народу та чітко заявити, що будь-які спроби знищення культурної самобутності Українського народу є неприпустимими, суперечать засадничим принципам міжнародного права та становлять загрозу культурному різноманіттю людства. Це сприятиме розвитку міжнародно-правових механізмів захисту народів від повторення подібних геноцидних практик у майбутньому.

4. Стан нормативно-правової бази

Прийняття Постанови не потребуватиме внесення змін до інших законодавчих актів України.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Прийняття проєкту Постанови не потребуватиме додаткових видатків з Державного бюджету України.

6. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків прийняття проекту акта

Прийняття Постанови дозволить забезпечити офіційного визнання політики РФ щодо знищення української культурної ідентичності проявом культурного геноциду, що сприятиме розвитку міжнародно-правових механізмів захисту Українського та інших народів від подібних практик у майбутньому.

Народні депутати України

ЄАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Геращенко Ірина Володимирівна
Сертифікат: 3FAA9288358EC0030400000085452F00A2C3DE00
Дійсний до: 21.01.2027 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
188д9/І-2026/145130 від 17.06.2026

2266315